

Felejthetetlen történetek a jövőből

Gianni Rodari mesevilága

"*A mese nem minden, ami egy gyerek hasznára válhat. Ám egyebünk sincsen.*"- mondogatta gyakran Gianni Rodari, akinek meséin, versein, és regényein generációk nőttek fel. Vajon mire gondolhatott a 20. század olasz gyerekirodalmának egyik legkiemelkedőbb alakja, amikor ezeket a sorokat megfogalmazta? Talán sohasem fogjuk megtudni erre a kérdésre a választ, de az biztos, hogy művei, melyek a fantázia és a kreativitás csodálatos országát tárják elénk, ezer és ezer kisgyerekeknek segítettek megérteni a mi bámulatos és rejtélyes világunkat.

Gianni Rodari egy olyan korban született, ami tele volt háborúkkal és szegénységgel, amelynek ezért szüksége volt a képzelet és fantázia világára. Meséi újrafogalmazták a gyerekeknek szóló irodalmat azért, hogy mély tisztelettel és odaadással végtelen szárnyalásra inspirálja a gyermeki fantáziát. Történeteiből, melyeket több nyelvre is lefordítottak, filmeket és színházi darabokat készítettek, hogy a legtöbb kisgyerekekhez eljuttathassák ezeket a szórakoztató és tanulságos meséket. A kortársai is nagyra tartották őt, 1980-ban bekövetkezett halála után a nagy olasz író Italo Calvino ezt mondta róla: "*Halálával szegényebb lett a világ.*"

Műveiben megelevenednek a múlt, a jelen és a jövő hősei, akik hol krokodilok, hol emberek, hol pedig körözött, de jószívű bűnözők. A szokatlan, irreális és néhol egészen abszurd karakterek, valamint a nem mindennapi helyzetek és vicces szituációk teszik ezeket olyan különleges történetekké, amik csak Gianni Rodari irodalmára jellemzőek.

Számtalan mesekötetet adtak ki, melyek közül többet magyar nyelvre is lefordítottak. Köztük olyanok szerepelnek, mint Marco és Mirkó kalandjai, Hagymácska története, Mesél az írógép, Torta az égen, és a Mesék a jövőből.

Ez utóbbi talán az író egyik legkiemelkedőbb és legérdekesebb történetekből álló könyve. Olyan mesékből áll, melyek egy teljesen más világot tárnak fel számunkra: a jövőt. Természetesen a jövő kicsit sem átlagos hely, tele van különös, meghökkentő és váratlan eseményekkel.

A kötet tíz mesét tartalmaz, melyekben előfordulnak űrlények, robotok, sőt állig felöltözött krokodilok és pulykák is. A történetek helyszínei természetesen Olaszország különböző helyei, melyeket az író maga is jól ismert, hiszen ott nőtt fel, ott élte le életét. A témáik eltérőek, van olyan, ami egy már jól ismert történetet mutat be egy meglehetősen új szemszögből, mint például a Delfina a bálban című novellája, és van benne olyan is, amely

egy teljesen új történetet mesél el nekünk, mint például a Minden egy krokodillal kezdődött című műve. Az viszont megegyezik e történetekben, hogy mind a gyerek mind a felnőtt olvasók számára tanulsággal szolgálhatnak.

Ezekre a mesékre az is jellemző, hogy szereplői nem feltétlenül feketék és fehérek, a jók és rosszak nem különülnek el egymástól olyan élesen. Emiatt sokkal valóságoszerűbbek, hiába vannak tele mesebeli lényekkel. Ezeket a könyveket olvasva szinte már úgy érzi az ember, hogy akár a mindennapokban is megtörténhetnek velünk ezek a különös események. Persze egy kicsit átlagosabb főhősökkel.

A magyar irodalomban a meséket több csoportba tudjuk sorolni. Ezek lehetnek varázsvagy tündérmesék, tanmesék, állatmesék, tréfás mesék, hazugság vagy bolond mesék, novellamesék, hősmesék és formulamesék, azon belül is láncmesék és csalimesék. Gianni Rodari művei között is felfedezhetünk olyanokat, amelyek beleillenek ezekbe a csoportosításokba.

A Minden egy krokodillal kezdődött című története például egy tipikus tréfás mese. Ez egy rövid, gunyoros írás, mely arról szól, hogy mennyi zűrzavart okozhat az, ha egy állig felöltözött krokodil csönget be hozzánk. Persze mondhatnánk állatmesének is, hiszen szereplői között nem csak emberek, de állatok is szerepelnek. Ám ebben a történetben a főhőst ugyanúgy meglepi e különös esemény, mintha ez a valóságban történe meg velünk. Ez jól érzékelhető a mese azon részeinél, amikor kinyitja az ajtót és azon nyomban be is csapja azt, hiszen nem szeretne egy krokodil reggelijévé válni, vagy amikor már hozzászokva a különös látogatókhoz ajtót nyitva két cilinderes pulykának ez a párbeszéd hangzik el: *"Ön hozzá van szokva pulykák látogatásához? (...)Csakis karácsonykor - feleltem - jól átsütve, sült burgonyával és cremonai mustárral."*

Jellemzői alapján inkább nevezhetjük tréfás mesének, mint állatmesének, mivel a történet végén a mosószerrel kereskedő krokodilok, pulykák és a magukat rózsaszín elefántnak álcázó leopárdok összefognak, hogy a Földünket meghódítva tudják reklámozni mosószereiket és padlófényezőiket.

Ebben a kötetében azonban nem csak tréfás mesék jelenne meg, de találhatunk benne két novellamesét is. Az egyik a Tíz kiló hold című története, a másik a Ravasz és Batty című, két részből álló novellái.

A tíz kiló hold című műve nevével ellentétben nem tartalmaz semmiféle különös szereplőt vagy éppen helyszínt. Ebben a történetben csupán egy ügyes csaló próbálja átejtetni a főszereplőket több-kevesebb sikerrel. Elhiteti, hogy el tudja nekik adni a Hold egy darabját, mindezt tudományos papírokkal alátámasztva. Természetesen a mű végén rájönnek az

átverésre, de mégsem büntetik meg a csalásért, ő pedig visszaadja nekik a "Hold árát".

A Ravasz és Batyu történeteiben szintén két bűnöző áll a középpontban. Az egyik Ravasz, aki egy okos feltaláló, a másik Batyu, aki kicsit buta, de jószívű szereplő. A műben szintén nincsenek varázslatos helyszínek vagy éppen szereplők. Az egyetlen mesebeli vonatkozás a műben, hogy Ravasz olyan dolgokat talál fel, amiket a tudósok még jó sokáig nem fognak, mint például egy fényképezőgépet, ami képes rögzíteni az emberek gondolatait vagy egy lemezt, amire az emberek nem tudnak nem táncolni. Ezen a történeten is kiválóan látszik, hogy nem fekete-fehér karakterekről van szó. Például kirabolnak egy boltnyi embert, aztán végül mégsem tarják meg a pénzt, hanem visszajuttatják a károsultaknak. A történetben a felügyelő mondja ki a nagy igazságot: *"(...)sosem lehet tudni, hogy mi zajlik egy ember szívében, még akkor sem, ha az illető rabló, aki felhagyott a mesterségével."*

Az író többi történetét nem igazán lehet becsoportosítani az átlagos kategóriák közé. A pisai ferde torony és a Karp-lakók című története például leginkább a hősmesékre hasonlít, habár a főszereplő Carletto Palladino úrnak nincsen semmiféle különleges képessége, leszámítva agyafúrtságát. Ebben a novellában ugyanis Karp-lakók érkeznek a Földre, akiknek egyetlen célja van, hogy magukkal vigyék a pisai ferde tornyot. Persze a főhős nem engedi, hogy csak úgy elvigyék az olaszok egyik legfontosabb műemlékét. Egy ravasz csellel kicseréli a tornyot egy egyszerű másolatra, az emberek pedig hősként ünneplik.

Egy másik meséje A jég herceg pedig leginkább a varázs- vagy tündérmesékre hasonlít, de teljes mértékben mégsem sorolhatjuk ebbe a kategóriába. Jakovlevics Propp mesekutató szerint: *"Varázs mesék olyan műfajú mesék, amelyek valamilyen kár vagy veszteség bevezetésével kezdődnek; vagy valami birtoklásának óhajával; folytatódnak a hős otthonról való távozásával, segítőjével való találkozásával, akitől mágikus tárgyakat kap, melyek segítségével a keresés tárgyát megtalálja. A továbbiakban az ellenséggel való találkozása szerepel, majd visszatérés és üldözés. Ez a kompozíció gyakran tovább bonyolódik. A hős már visszatérőben van, amikor testvérei szakadékba taszítják. Ezután mégis megérkezik, nehéz problémákon esik át, megnőszül és király lesz vagy saját országában, vagy apósáéban. Ez a rövid kompozicionális mag, amely igen sok és nagyon sokféle szüzsé alapját képezi."* Ebben a történetben csak helyenként van egyezés ezzel a definícióval. Ugyanis adott egy szereplő Molteni úr, akinek minden vágya, hogy megtarthassa Dupla Sarkkör márkájú hűtőjét, ezt akarja birtokolni, de nagy sajnálatára nem tudja fizetni a részleteket. Ekkor csoda történik, találkozik a segítőjével, aki habár nem ad neki varázstárgyakat különleges képességével megvédi a hűtőjét. Ez az úgynevezett segítője a Herceg, aki népével együtt elmenekült bolygólyáról, hogy az Északi-sarkra költözzenek, de egy meleg forgószél eltérítette őket,

emiatt kénytelenek voltak beköltözni az emberek hűtőibe, amíg újra el nem kezd esni a hó. Ezek után hiába jönnek a hűtőért nem tudják elvinni, sőt a történet végén, amikor elmennek ezek az úrlények a Herceg elintézi, hogy megtarthassa szeretett hűtőjét.

Ehhez hasonló története A robot, aki aludni akart című műve. Ez a történet szintúgy valami birtoklásának a vágyával kezdődik, hiszen egy házi robotról szól, aki meg akart tanulni aludni. Habár segítő nélkül, de mégis eléri célját, mellyel akaratlanul is kirobbantja a robotok forradalmát. Találkozik az úgynevezett ellenségekkel, az emberekkel, akik letartóztatják, mivel egy robotnak tilos aludnia. Végül miután ezeken a problémákon átesett, eléri célját és hosszú tárgyalások után, de megszerezi a robotok alváshoz való jogát.

A kötetben nem csak új történetek, de egy modern feldolgozás is szerepel. Ennek címe Delfina a bálban, ami egy Hamupipőke adaptáció. A műben Delfina az özvegy nagynénjével és annak két lányával él, akik szörnyen bánnak vele. Egyszerű szürke vászonruhákban járatják, naphosszat dolgoztatják egy ruhatisztítóban, és nem szabad elhagynia a házat, hogy bálba, színházba vagy operába mehessen. Nem is változna meg nyomorúságos élete, ha a közeli Vénusz bolygón nem rendeznék meg a pompás elnökválasztási bált. Persze nagynénje nem engedi a lánynak, hogy elmenjen a bálba. Egy szerencsés véletlen folytán azonban mégis eljut oda, ahol megismerkedik a Vénusz bolygó elnökével, aki rögtön beleszeret a lányba és annak Vénusz-zöld szeméibe. A lány viszont éjfélkor ott hagyja a bált, ezért az elnök felkutatja a Föld minden egyes helyét, hogy megtalálhassa a Vénusz-zöld szemű lányt. A történet végén természetesen egybe kelnek és boldogan élnek, amíg meg nem halnak. A műben sok helyen fellelhető hasonlóság az eredeti történettel: Hamupipőke nem más mint Delfina, a gonosz mostoha a gonosz nagynéni, a herceg a Vénusz bolygó elnöke, az üvegcipellő pedig a Vénusz-zöld szemek, valamint megjelennek benne a mostohanővérek és a bál is.

A kötetben még három művet találhatunk, melyekkel az író megreformálta a mese műfaját. Ezek a művek Az ismeretlen pilóta, a Tojásba zárt világ és A repülőház.

A repülőház című mese egy család nem mindennapi vakációját mutatja be nekünk, ugyanis az apa feltalálta a világ első házát, ami képes a repülésre. Ezzel a történetével bemutatja a gyerekek pozitív és a felnőttek pesszimista, konzervatív gondolkodásmódját. Amikor leszálnak egy falu terén a helyi gyerekek egy csodás játszóházat pillantanak meg, míg a felnőttek egy rémisztő veszélyforrást. A műben a repülő házacska a igazi boldogságot jelképezi, ami akár a legnagyobb viharban is képes kitartani, ahogyan az apa meg is fogalmazta: *"A nap mindig süt(...). Még a legijesztőbb hurrikán fölött is ott ragyog. Csak fel kell érni odáig. Mi a repülő házacskákkal mindig a viharok fölött leszünk, az örök*

napsütésben."

Hasonlóan érdekes történet Az ismeretlen pilóta című műve, melyben szintén a gyerekeké a főszerep. Ez a mese arról szól, hogy mi történne akkor, ha egyszer csak megállna az idő. Ha nem lenne többé fejlődés, változás, öregedés és halál. Ha nem jönne el többet az újév, mert valakik valahol fogva tartják az Időt. Az emberek persze kezdetben azt hiszik, hogy ez mind nagyszerű dolog. Az országok vezetői mind úgy gondolják, hogy nem szabad elengedni az Időt. Az egyszerű emberek szintúgy ünneplik ezt a történelmi pillanatot. Egyedül a gyerekek ismerik fel a helyzet súlyosságát, mivel ha nem telik az idő, akkor soha nem fognak felnőni és örökre ugyanazt a matek példát kéne megírniuk újra és újra. Hamarosan a többi ember is rájön arra, hogy mit is jelent pontosan az, ha megáll az idő. Az, hogy nincs többé halál, nem igaz, mivel éhínségek és tűzvészek továbbra is pusztítanak, amiket idő híján nem lehet megállítani. Az tény, hogy az emberek nem öregszenek, de közben az is igaz, hogy nem is élnek igazán. Ezt a tarthatatlan állapotot már a parancsnok sem engedhette, aki fogságban tartotta az időt. Habár feljebbvalói nem engedélyezték, ő mégis úgy döntött, hogy elengedi az Időt, és ezzel elkezdődhetett egy új esztendő.

A tojásba zárt című története sem sorolható az átlagos mesék közé. A mű főhőse Lelkes úr, aki egyedül élt a falun kívüli kis birtokán. Egy nap különös dologra lett figyelmes, az egyik tyúkjá egy furcsa zöld tojást tojt. Kiderült, hogy ez nem más, mint egy űrhajó melyben mikroszkopikusra zsugorított, emberekhez hasonló űrlények érkeztek a Földre. Ezek a lények elmenekültek bolygólyukról, hogy menedéket találjanak itt nálunk. Ezt meg is kapták a Föld vezetőitől, övük lett a Szahara, amit csúcstechnológiájukkal lakhatóvá tettek. Lelkes úr pedig cserébe a segítségért, megkapta a kis űrhajójukat, amivel el tudta tüntetni mindazokat a dolgokat, amik nem tetszettek neki. Nagy szerencsére ő egy egyszerű és nagyon jószívű ember volt, aki nem akarta ezt a nagy hatalmat gonosz célokra felhasználni. Olyan dolgokat tüntetett el, amik nem váltak az emberiség hasznára, mint például az ágyúk, amivel elérte, hogy a az egész Földön béke uralkodjon. Ez a választás nem véletlen, titkon a szerző álmait olvashatjuk ki belőle, aki - minthogy megélte a II. világháborút és a hidegháborút is - csak arra vágyott, hogy az emberek békésen tudjanak egymás mellett élni. Így nem meglepő, hogy a mű végén a főszereplő egy mozsárban porrá zúzta ezt az érdekes kis szerkezetet, hogy az emberek ne használhassák gonosz célokra. Ez a végtelen hit egy jobb világban számos történetében megjelenik.

Ezek a történetek káprázatosan mutatják be nekünk a jövőt, miközben megtanítanak minket azokra a dolgokra, amik igazán fontosak az életben: a békére, a boldogságra, a szeretetre, a barátságra, a bizalomra és az együttérzésre. Azokra a dolgokra, melyekre csak

akkor figyelünk fel, ha már nincsenek. Gianni Rodari a műveivel szeretne volna felhívni a figyelmünket arra, hogy ebben a modern és rohanó világban is értékeljük ezeket a körülöttünk lévő apró csodákat.

Nem véletlen tehát, hogy meséivel világszerte ismerté vált és, hogy méltó helyet foglal el mind az olasz mind a magyar gyermekirodalomban. Köteteit bátran emlegethetjük együtt olyan nagy klasszikusokéval, mint például Jean de La Fontaine és a Grimm testvérek meséi. Habár számomra csak pár éve váltak ismerté művei, hiszem, hogy minden gyerekhez és minden felnőtthez el kell juttatni történeteit. Meséi nem tudnak elavulttá válni, tanulsággal tudnak szolgálni az újabb és újabb generációk számára. Művei egy teljesen új világot tárnak fel a szemünk előtt, ahova bármikor elmenekülhetünk, és közben mégsem érezzük magunkat kitalálva. Munkásságát méltán díjazták a Nobel-díjhoz hasonlítható Andersen-díjjal.

Gianni Rodari mesevilága tehát egyáltalán nem hétköznapi vagy megszokott. Teljes mértékben tükrözi vissza azt a kreativitást és fantáziát, amely leginkább a felnőttek világát utánzó gyerekekre jellemző. Ahogy ezt az író meg is fogalmazta A képzelet grammatikája: Bevezetés a gyermeki történetalkotás művészetébe című művében: *"Történeteket kitalálni játékkal a kézben majdnem a legtermészetesebb dolog, szinte magától jön, amikor a gyerekekkel játszunk: a történet nem más, mint a játék meghosszabbítása, fejlődése, felszabadulása. Tudják ezt azok a szülők, akiknek van idejük babázni, építőkockázni, autóversenyezni a gyerekeikkel. Pedig ezt a tevékenységet kötelezővé kellene tenni."*

Felhasznált irodalom:

Gianni Rodari: Mesék a jövőből, Móra könyvkiadó, Budapest, 2012

Gianni Rodari: A képzelet grammatikája, Pont Kiadó, Budapest 2001

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Mese_\(epika\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Mese_(epika)) 2020.02.13.